

**Pavol
Rankov**

**STALO SA
PRVÉHO
SEPTEMBRA
(alebo inokedy)**

STALO SA PRVÉHO SEPTEMBRA
(alebo inokedy)

Pavol Rankov

STALO SA
PRVÉHO
SEPTEMBRA
(alebo inokedy)

Historický román
z rokov 1938 až 1968

slovar

*Venujem otcovi, jeho priateľom a celej tej stratenej generácii,
ktorá, ktovie prečo, všetko musela zažiť na vlastnej koži.*

Copyright © Pavel Rankov 2008, 2019

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2019

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-4208-6

Všetky postavy románu Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy) sú vymyslené. Najskôr žili v časoch a na miestach, ktoré sú v románe opísané, potom si ich autor vymyslel.

Všetko je vymyslené. Nikdy nič nebolo, nikdy nikto nežil. Ani prvého septembra nikdy nebolo.

Za pomoc pri používaní inojazyčných slov a fráz autor ďakuje R. Deákovej, P. Darovcovej, L. Matejkovi, M. Matejkovej, I. Dobrakovovej a I. Nemčokovej. Za všetky prípadné chyby zodpovedá výhradne autor.

Epizóda 1938

Na konci tridsiatych rokov dvadsiateho storočia sa len zopár malých miest v Československej republike mohlo pochváliť vlastným kúpaliskom. Levice k nim patrili.

Kedže prvý september 1938 bol slnečný deň, boli na kúpalisku takmer všetci. Dospelí s deťmi i bez detí, mládež aj starci, Levičania aj ľudia z okolitých dedín, Maďari, Slováci, Česi, Židia, Cigáni, rodina Nemca Barthela aj Bulhara Rankova. Boli tu demokrati, liberáli, konzervatívci, monarchisti, socialisti, nacionalisti, komunisti aj fašisti. Len anarchista Varga bol v Španielsku.

Na kúpalisku nechýbali ani Peter, Honza a Gabriel. S očami prižmúrenými proti lúčom popoludňajšieho slnka sedeli na betónovom múriku a hompáľali nohami. Občas vypluli hustú slinu, aká sa tvorí vo vysušených ústach. Tešili sa z voľného popoludnia prvého dňa školského roku, keď ešte nedostali domáce úlohy, a obdivovali spolužiačku Máriu Belajovú. Malá krásavica sedela s rodičmi a mladším bratom Jurkom neďaleko nich.

Dievča zvyčajne mávalo vlasy zviazané do mocného copu, ktorý pripomínal konský chvost, ale teraz sa mu v hustých prameňoch voľne sušili.

– Vlasy barvy lúčneho medu, – skonštatoval Honza.

Honza občas čítaval zamilované romániky, ktoré si kupovala jeho sestra. Naposledy to bol príbeh s názvom Záchvety srdcí. Peter s Gabrielom sa už zmierili, že si ich kamarát od

spisovateľov požičiava prirovnania, ktorými potom opisuje Máriinu krásu. Oni sami by to tak výstižne nevedeli povedať.

Mária vybrala z vrecúška slivku a dlhými prstami si ju vložila do úst.

– Má nádherné pery, – vzdychol Gabriel.

– Tmavorudé... ruděčervené, – hľadal správne slová Honza.

– Nem piros, vörös, – zahundral Peter.

Ako dievčina prežúvala, pleť na jej lícach sa napínala a uvoľňovala. Potom nabrala vzduch, privrela oči a prudko vyplula kôstku. Tá preletela asi metrovú vzdialenosť a pristála na temene hlavy jej brata.

– Mara, hnusná marha! – vykrikol Jurko a hodil kôstku do Márie.

Mama Belajová ani nezdvihla hlavu od háčkovania, len pokojne povedala:

– Ale, deti, buďte na seba dobré.

– Lebo vás vyplieskam po riti, – dodal otec.

Peter, Honza a Gabriel boli zamilovaní. A bolo im jasné, že Máriu môže napokon získať len jeden.

– Nemôžeme o ňu bojovať súčasne, – vysvetľoval Honza.

– Vie, že sme kamarádi, a pomyslí si, že si z nej tropíme žerty.

– Butaság! Ako ty môžeš vedieť, čo si ona pomyslí, – odporoval Peter.

– Honzík má pravdu. Keď sa okolo nej budeme krútiť všetci traja, nezalúbi sa ani do jedného. Kde sa dvaja bijú, tretí vyhráva. Ale kde sa traja bijú, každý prehráva, – mudroval Gabriel.

– Tak pojďme jako v škole, podľa abecedy, – navrhol Honza, – Bízek Jan, Rónai Peter, Rosenberg Gabriel. Budem mať rok času, aby som si Máriu získal. Keď sa mi to nepodarí, nastúpi Peter...

– Nem, nem, – protestoval Peter, – podľa abecedy určite nie. Musíme zvoliť spravodlivý spôsob, však Gábor?!

– Nie som Gábor! Už som ti to povedal stokrát, – hneval sa Gabriel.

– Bocsánat, – ospravedlňoval sa Peter.

– Skúste chvíľu nemyslieť na seba, ale na ňu, – začal pokojne Gabriel. – Mladé dievča potrebuje zrelého muža...

– A to si akože ty?! – hneval sa Peter.

– Som z vás najstarší, – trval na svojom Gabriel.

– Prosím ťa, o pár mesiacov, – odporoval Honza.

– O pár dní budem mať trinásť rokov a potom bar micva, – argumentoval Gabriel. – Odvtedy som už akože dospelý.

– Tvoje bar micva nie je o nič viac ako moja birmovka. Akurát, že ja som mal birmovku na jar a teba to ešte len čaká. Takže, kto je starší? – hneval sa Peter.

– Tak, pánové, – usmial sa na kamarátov Honza, – starší je ten, kto môže súložiť! Jako skutočný chlap. Zabudol som sa vám pochváliť, že keď som bol cez prázdniny u babičky v Brne, tak som to v noci už mal. Dvakrát.

Gabriel a Peter hľadeli na Honzu s vyvalenými očami.

– Aké to je? – spýtal sa Gabriel a hlasno preglgol.

Honza chvíľu hľadal slová zo sestriných zošitových románov:

– Andelské aj diabolské. Pripravte sa, že prejdete nebem i peklom súčasne. Zatočí sa vám hlava... Pred očami uvidíte barevné dúhy.

Gabriel a Peter uznanlivo pokyvovali hlavami.

Honza sa odmlčal. Slastne spomínal na to, čo vo sne zažil.

– Organizmus je čosi fantastické, – uzavrel.

– Organizmus? – rozosmial sa Peter. – Hovorí sa orgazmus, ty paraszt.

– Ani to nevieš povedať, – pridal sa Gabriel. – Čoskoro to určite budeme mať aj my.

– Možná nie, možná ste impotenti, – nedal sa Honza.

– Ja nie som impotent, mám chlpy – vykrikol Gabriel.

– Ani ja nie som impotent, – hneval sa Peter.

– Zatiaľ ste impotentné deti, – hlesol Honza. – S Máriou začnem ja. A keď sa mi to nepodarí, tak dostane možnosť ten z vás, ktorý už bude mať spermie.

– Hovno, – odporoval Peter. – Nezáleží predsa na spermách, ale na...

– Na láske, – doplnil Gabriel. – Pozri sa na Máriu, možno ani ona ešte nemá ženské krvácanie. Cicky jej len začínajú rásť.

– Ale má moc krásne bradavky, – vzdychol Honza.

– Veď si ich nevidel, – protestoval Peter.

– Snívало sa mi o nich. A práve vtedy sa mi to stalo, – vysvetľoval Honza. – Preto ja na rozdiel od vás viem, jaký je to pocit, súložiť sa s Máriou.

– Hovno vieš, len ti to snívало, – hneval sa Peter.

– Sa! Len sa ti to snívало, – opravil ho Honza.

– Aj ja by som si teraz mohol vymyslieť, že sa mi snívало, ako bozkávam Máriu. Aj ako ju vyzliekam. A dokonca by som teraz mohol tvrdiť, že už mám v guľkách spermie. Je to orgazmus, anjelské, diabolské, alebo, peklo.... – Gabriel napodobňoval Honzovu gestikuláciu.

– Závidíte, – zhrnul Honza.

– A ty možno klameš, – nedal sa Peter.

– Dobre, nechajte to tak. Vymyslime, kto to s Máriou začne, – upozornil Gabriel. – Malo by to byť niečo také, že nevieme, kto vyhrá. Napríklad beh nie je dobrý, lebo je nám jasné, že Peter je najrýchlejší. Ani kopanie na bránku nie je dobré, lebo v tom skoro vždy vyhráva Honzík.

– Takže chceš, aby to bolo niečo, v čom vyhraješ ty, však? – zasmial sa Honza.

– Nie, chcem niečo také, v čom sme sa nikdy nepretekali, takže nevieme, kto to vyhrá.

– V škole boli skoky do výšky aj do diaľky, – navrhol Peter.

– A v obidvoch si bol od nás lepší, – doplnil Honza.

– Poďme na to s chochmesom. Musíme nájsť niečo jednoduché, aby bolo hneď vidno, kto zvíťazil, – rozmýšľal Gabriel.

– Skoky do bazénu? – navrhol Honza.

– Ako zmeriaš na vode vzdialenosť? – krútil hlavou Peter.

– Tak plávanie? – spýtal sa opatrne Gabriel.

– Plávanie neni špatné, – pripojil sa Honza. – Ešte nikdy sme nezávodili a ja myslím, že sme asi stejne rýchli. Ani hodinky na meranie nepotrebujeme. Len poprosíme niekoho,

aby nás odštartoval. Skočíme jako na olympiáde. Ten, kdo nás odštartuje, sa bude kukať, kdo sa prvý dotkne druhej strany bazénu. Čo ty na to, Peter?

– Jól van.

– Jenomže, kdo bude ten rozhodčí? – zamyslel sa Honza.

– Mária! – vykrikoval Gabriel.

Keď Mária videla, že k ich deke kráčajú traja spolužiaci, zalial ju rumenec. Neprehovorila s nimi ani slova. Zato pán Belaj sa ponúkol za rozhodcu aj sám, čím preteky hneď získali na vážnosti. A to rozhodca ani len netušil, že v bazéne sa možno rozhoduje o budúcnosti jeho dcéry.

– Fiúk, mohli by ste na chvíľu prestať skákať? Títo traja si chcú dať preteky, – oslovil Máriin otec krdeľ cigánskych detí, ktoré ovládli jednu stranu bazénu.

– Hej, Honzo, budete súťažiť? Idem s vami, – vyhlásil najstarší cigánsky chlapec Árpi Fizik a už aj stál na okraji bazénu.

– Ty nemôžeš! – vykrikoval Honza. – Ani si dnes nebol v škole! Hneď prvý deň si chýbal...

Pred dvoma rokmi sa v zrúcaninách Levického hradu odohral urputný boj. Gabrielovi a Petrovi sa vtedy podarilo presvedčiť Árpiho Fizika a niekoľkých ďalších cigánskych chlapcov, aby robili sultánových murínov. A tak sa vďaka Cigánom mohla zopakovať veľká bitka z roku 1664, v ktorej boli Turci pri Leviciach porazení. Peter bol legendárny hrdina Koháry István, na rozdiel od pôvodnej bitky však nezahynul hrdinskou smrťou. Honza bojoval po jeho boku aj bez historického mena. V zápale boja utŕžil do pravej holene ranu Árpiho palicou. Árpi ho neudrel naschvál, veď platila dohoda, že sa šermujú len akože, ale Honzíkova noha bolela ešte mesiac. Odvtedy nemal Árpiho rád.

– My pretekáme medzi sebou, Árpi môže plávať vedľa nás, – bránil cigánskeho chlapca Gabriel.

– A čo, keď vyhrá? – skríkol Honza.

– Semmi! Nás zaujíma, kto bude prvý z nás troch, – vysvetlil Peter.

- Ako vás mám odštartovať? – spýtal sa Máriin otec.
 - Poviete: pripraviť sa, k štartu, teď! – vysvetlil Honza.
 - Dobre, tak ideme na to.
- Všetci traja napäto hľadeli na pána Belaja.
- Pripraviť sa, k štartu, teď!

Skočili do vody a začali plávať. Bol to štýl trochu podobný kraulu, ale hlava trčala nad hladinou. Zábery rúk boli krátke a plytké, nohy sa bezmocne ťahali za vlniacim sa telom. Levičania to nazývali psík, kutyakölyök.

Gabriel sa v duchu čudoval, že jeho kamaráti pristúpili na preteky v plávaní. Považoval sa za oveľa lepšieho plavca a prekvapilo ho, že oni si to neuvedomujú. Ale keď skočili do bazénu, bolo zrazu všetko inak. Voda mu kládla odpor ako nikdy predtým. Na sklonku dňa bola vyhriata slnkom. Bolo to, akoby plával v polievke, ktorá je čoraz hustejšia. Ale aj tak bol v polovici bazénu prvý. Honza aj Peter boli naľavo od neho a keď sa pozrel na tú stranu, nevidel žiaden pohyb ani spenenú vodu. Napravo kúsok vpredu sa vrtela tmavá hlava Árpiho Fizíka, ktorého zúrivo povzbudzovali nielen jeho bratia a sestry, ale aj bratrance zo Slatiny.

Zrazu pri jednom prudkom tempe vyšplechlo spod Gabrielovej ruky viac vody. Veľké kvapky mu vyfrkli do očí a otvorených úst. Vdýchol ich. Rozkázal si, že nebude kašľať, ale po dvoch či troch tempách sa predsa len rozkuckal. No namiesto toho, aby vdýchnutá voda z neho vyšla, vošla mu do pľúc ďalšia. Druhý okraj bazéna už nebol ďaleko. Gabrielovi zostávalo asi sedem metrov, jeho kamarátom o dva viac.

Gabriel cítil, že mu chýba kyslík. Zúrivo plieskal rukami. Nezískal však väčšiu rýchlosť, ale znovu sa napil. Hrudník mal ťažký, voda vnútri ho nemilosrdne ťahala dolu. A bolelo to, akoby mu pľúca mali vybuchnúť. Tlak cítil v celom tele. Tisol mu oči von z jamiek, vrážal zvnútra do ušných bubienkov, ktoré zrazu jasne vnímali víťazný rev bandy cigánskych detí. Árpi dosiahol cieľ. A Gabriel klesal kamsi dolu. Priestor

nemal konca. Napadlo mu, že by sa mal modliť, ale z celej modlitby zostali už len dve slová. Bože, pomôž!

Mocnú ruku pána Belaja, ktorá ho chytila za vlasy a ťahala hore, už necítil.

Prvé, čo Gabriel uvidel, bol sivý betón pri bazéne, na ktorom bezvládne ležali jeho nohy. Telo a hlavu mal o čosi vyššie. Do brucha ho tlačilo hranaté mužské koleno. Dychčal ako pes. Začal vracať.

– No konečne, – začul niekde nad sebou hlas Máriinho otca.

Pani Belajová ho zabalila do deky, no aj tak mu bola zima. Pery mu zmodrali a zuby podchvíľou zacvakali.

Okolo postávalo plno ľudí. Dávali najrôznejšie rady, vysvetľovali priebeh celej udalosti. Mária na Gabriela preľakane vyvalovala oči. Peter a Honza sa tvárili, akoby všetko bola ich vina.

Gabriel sa tak hanbil, že sotva dokázal Belajovcom poďakovať. Nebolo síce jasné, kto vyhral, ale on celkom určite prehral. A videli to úplne všetci, aj Mária.

Chlapci sa mlčky obliekli a išli domov. Zdalo sa, že správa o udalosti na kúpalisku sa už rozšírila po celých Leviciach. Gabriel cítil zvedavé pohľady okoloidúcich. Jedna pani čosi hovorila svojmu dieťaťu a ukazovala pritom smerom k nemu.

Gabriel sa odpojil od Petra s Honzom a zabočil na Štefánikovo námestie. Oproti kráčal rabín. Skôr, než ho Gabriel stihol pozdraviť, povedal:

– Gabriel, vraj si sa topil?! No, nevyzeráš dobre. Vidno, že si pred chvíľou bojoval o život. Keď prídeš domov, hneď si ľahni. Nič nejedz, ale poriadne sa napi.

– Áno, – odvetil Gabriel poslušne a chcel ísť ďalej.

– Počkaj, ešte čosi, – zadržal ho rabín. – Dnes sa ťa dotkla smrť. Spomenul si si v tej chvíli na Boha?

– Áno.

– Tak nezabudni naňho ani vtedy, keď už dotyk smrti nebudeš cítiť. Dnes ti Boh daroval život, ale zapamätaj si, že on tu je stále a my všetci sme umierajúci, ktorí ho potrebujú.

Gabriel zmätene pokýval hlavou a pomaly sa vliekol domov. Keď už držal kľučku, všimol si, že na ich dvere ktosi vyryl nožom slová *Mindent vissza*. Asi Gyula Harsányi z prízemia. Naposledy tento nápis čarbal kriedou na všetky dvere v Kalvínskom dvore okrem vlastných. Teraz ryl nožom. Gabrielovi napadlo, že už dávno Gyulu nezbil. Lenže o Harsányiovcoch a ľuďoch, ktorí sa u nich stretávali, sa v poslednom čase hovorilo všeličo. S takými si treba dať pokoj.

Epizóda 1939

Zahrmelo. Pod priečelím malého obchodu na levickom námestí sa pred dažďom skrývali dvaja dospievajúci chlapci. Boli to Peter a Gabriel, presnejšie, vtedy už Péter a Gábor, pretože od minulej jesene sa Levice stali súčasťou Maďarska. Napokon, aj mesto samotné už zmenilo meno. Teraz sa volalo Léva.

– Tak to už vyťahni, – súril Gábor priateľa.

– A čo asi robím? – odvetil nahnevane Péter.

Zo zadného vrečka nohavíc vylovil niekoľkokrát preloženú dokrčenú obálku. Vybral z nej list, ale skôr, ako ho roztvoril, ešte raz sa obzrel. Korzo bolo v ten deň nezvyčajne ľudoprázdne.

– Čo sa bojíš? Dostali sme predsa list z Reichu, – uškrnul sa Gábor.

Milí levickí kamarádi,

už som Vám dvakrát písal, ale nedostal som odpoveď. Možná neprišiel môj dopis, možná váš. Ale verím, že tento už príde. Nemali by byť ťažkosti s poštou, veď kamarádi sú aj Maďarsko a Nemecká ríša, do ktorej patrí aj náš Reichsprotektorat Böhmen und Mähren.

My teraz žijeme v Brne, to je nemecky Brünn. Je to veľké mesto. Levice sú oproti tomu len taká dedina. V Brne sú vysoké domy, jazdia tu autobusy a tramvaje. Ešte tu nemám dobrých kamarádov a teraz o prázdninách sa nudím. Mama a otec ma ani nechcú púšťať von. Boja sa. Ale viacerí spolužiaci sa mi zdajú docela príma, a keď sa

začne školní rok, určite sa už s niektorými skamarádím. Jeden spolužiak tiež prišiel zo Slovenska. Niekedy s ním hovoríme slovensky a ostatní len kukajú. Maďarsky nemám s kým hovoriť, len so sestrou Jitkou. Pamatujete si ju, pravda?

Mám aj zlú správu, moja babička je veľmi nemocná.

Blíži sa 1. september a ja spomínam na náš nevydarený minuloročný závod. Veľa vecí bolo potom nevydarených. Hoci sa Gabriel skoro utopil, myslím, že on bol skutočný víťaz. Viac mu záležalo na Márii nežli na vlastnom živote. Zaslúžil by si, aby mohol dvoriť Márii jako prvý.

Píšem na Petrovu adresu, lebo on je čistý Maďar, ale toto je list pre Vás oba dva. Držte sa spolu, nech sa stane cokoliv. A ja Vás prídem kuknúť. Možná sa niekedy aj vrátim bývať do Levíc. Ale hlavne, nedovoľte nikomu, aby sa točil okolo Márie. Ona je naša. Buď jedného z Vás dvou, alebo možná aj moja. Nikdo iný nech sa k nej nepriblíži.

Zoženťe mi Máriinu fotografiu. Napíšete mnoho o sebe aj o nej.

Pozdravuje Vás Váš kamarád, ktorý už začal kouřit (fajčiť)!

Hans Bízek

Péter počkal, kým Gábor zdvihne hlavu od listu. Potom ho znovu poskladal a zastrčil späť do nohavíc. Chlapci mlčky vykročili prázdny korbom. Zabočili do jednej z ulíc, ktorú dážd' rovnako vyľudnil.

Začali padať väčšie kvapky, ale oni si to nevšimli.

Keď predchádzajúcu jeseň po Viedenskej arbitráži získalo Maďarsko južné oblasti Československa, regent Horthy sa rozhodol navštíviť prinavrátené územia. Pôvodne mal v pláne navštíviť len najväčšie mesto Kassa. Ale keď sa táto správa rozšírila, ľud tak úpenlivo prosil a túžil vidieť svoju hlavu, že sa napokon admirál nechal prehovoriť a obišiel v tých fantastických dňoch všetkých, ktorí ho potrebovali zhliaďnuť.

Najväčšiu žiadostivosť vidieť regenta prejavili občania mestečka Léva a tak tam išiel hneď prvý deň.

Bývalé Štefánikovo námestie, ktoré zatiaľ ešte nemalo svoj nový maďarský názov, bolo okrášlené ako nikdy predtým. Štefánikova socha bola zabalená do niekoľkých maďarských zástav, aby ju nebolo vidno. Výklady židovských obchodov, ktoré len pred pár hodinami roztrieskali szabadcsapatok a ďalší vlastenci, boli zakryté doskami a tie boli zasa prekryté Horthyho podobizňami, maďarskými štátnymi znakmi a portrétmi svätého Štefana. Deväťsté výročie jeho smrti si v pamätnom roku 1938 pripomínala spolu s Maďarskom celá Európa. Diery v múroch po skobách, ktorými boli ešte včera prichytené československé štátne znaky a tabule s nápismi v slovenčine, poslúžili na zasunutie kytíc.

Víno a pálenka tiekli nielen prúdom, ale ešte aj zadarmo. Deťom rozdávali cukríky a obľátky. Nové úrady rozhodli, že na tento vznešený účel bude použitý celý sklad Freundovho pohostinstva a Tauberových cukrovíniiek, kde pracovala aj pani Rosenbergová, Gáborova matka.

V západnej časti námestia hrala vojenská hudba, ktorá akýmsi administratívnym nedopatrením vstúpila do mesta ako zatiaľ jediná zložka branných síl novej moci. Keď okolo poludnia začalo mrholiť, nové úrady napochytro zakázali dážď a dekrétom povolali slnko.

Horthyho príchod bol naplánovaný na tretiu hodinu popoludní. A skutočne, vo chvíli, keď vežové hodiny začali odbíjať celú, zastrel slnko na okamih veľký tieň. To legendárny vták turul niesol v pazúroch snehobieleho regentovho koňa. Perute ladne zakrúžili nad ohromeným davom. Potom vták zložil koňa v strede námestia, kde sa rýchlo vytvoril úzky špaliier. Najväčší vlastenci tam namiesto svojich kabátov rozprestrelí niekoľko kobercov zrekvirovaných z Linkovho obchodu. Nastalo ohromené ticho. A potom slnko zatienil druhý tieň. Ďalší turul niesol Horthy Miklósa. Zniesol sa nad koňa a admirála vypustil tak presne, že rozkrokom dopadol rovno do sedla. Horthyho tvár sa na moment skrivila bolesťou.

Kapela spustila slávnostný pochod a kôň ladne vykročil uličkou pomedzi dav. Ženy pod kopytá hádzali kvety. Ríšsky správca Horthy pevne držal šabľu a svojím plamenným pohľadom si premeriaval ľudí. Videl ich nadšenie i obavy, zvedavosť i smútok, lásku k prastarej vlasti i lásku k staronovej vlasti. Keď kôň prišiel do stredu špaliera, admirál potiahol uzdu a zastavil ho, aby mohol predniesť krátky prejav:

– Maďarskí muži, maďarské ženy, maďarská mládež a maďarské deti! Víтам vás v národnom štáte Maďarov. Maďarská vlasť vás zachránila a umožnila vám návrat k národu, z ktorého pochádzate.

– Éljen Magyarország! – vykrikoval ktosi.

– Éljen Magyarország! – zopakoval Horthy.

– Éljen Magyarország! – vykrikoval dav.

– Éljen Horthy Miklós kormányzó! – vykrikoval ktosi ďalší.

– Éljen Horthy Miklós kormányzó!! – zopakoval Horthy.

– Éljen Horthy Miklós kormányzó! – vykrikoval dav.

– Éljen Szálasí Ferenc! – vykrikoval ktosi tretí.

– Éljen Horthy Miklós kormányzó! – zopakoval Horthy.

– Éljen Szálasí, a Vezér! – vykrikoval dav.

Horthy odišiel rovnako majestátne, ako prišiel. Zrazu z jasnej oblohy zletel prvý *Turullus pannonicus* a schytil do pazúrov regenta, ktorý ešte naposledy zamával svojmu ľudu. Potom druhý vták schmatol koňa.

– Škoda, že s nami pobudol len tak krátko, – vzdychla jedna zo žien.

– Čaká ho ešte dlhá cesta. Kým sa dostane až do Nagysurány, budú Vianoce, – mudroval chlap, ktorý stál pri nej.

O chvíľu zhromaždený národ videl len dve miznúce body na oblohe. Ľudia za nimi hľadeli a postupne, azda aj pod vplyvom alkoholu a bujarej zábavy, ktoré čoskoro zatemnili ich mysle, sa v ich hlavách spomienka na slávny Horthyho príchod prekryla inými, omnoho neuveriteľnejšími zážitkami. Neskôr už mnohí tvrdili, že admirál v meste nikdy nebol. A tento omyl dnes prevláda aj v oficiálnej histórii.

* * *

Pán Bízek sa slávnosti nezúčastnil. Z okna svojej kancelárie pozoroval dianie na námestí. Strúhal ceruzky a zarovnával štósy papierov. Vedel, že aj maďarský štát bude potrebovať riaditeľa poštového úradu, a dúfal, že po úteku bývalého riaditeľa Pecháčka, sa ním môže stať práve on. U dobrého úradníka, ktorý plní príkazy nadriadených, národnosť predsa nie je dôležitá. Jeho samotného sem pred dvadsiatimi rokmi dosadili československé úrady síce len vďaka vhodnej národnosti a dobrej znalosti úradného jazyka, ale on odvtedy preukázal svoje kvality a maďarské úrady by ho tu mali ponechať.

Po Pecháčkovom úteku sa pán Bízek stal najvyššie postavenou osobou. A plnil si svoje povinnosti. Bez ohľadu na slávnostné udalosti musela pošta zostať otvorená a Bízek i jeho jediný podriadený museli sedieť pri priečinku, hoci neprichádzali žiadni zákazníci. Keby aj prišli, pošta nemala ešte maďarské známky a telefonické spojenie bolo prerušené.

Popoludní sa veci začali vyvíjať inak, ako pán Bízek očakával. Zábava sa stala naozaj ľudovou a ľudia sa stali zvieratami. Už okolo pol štvrtej križovali levické ulice opitých mladíkov z juhu. Hľadali Čechov. Ktosi spomenul aj riaditeľa pošty Pecháčka.

Skupinka asi desiatich mužov chcela vyvaliť dvere pošty, tie však boli otvorené, veď bol pracovný deň.

– Hol az a Pehácsek? – zreval vodca bandy.

– Csehszlovákiában, – odvetil vylakaný úradník spoza okienka.

– Hol? – pristúpil votrelec bližšie.

– Ez is cseh! – ukazoval úradník. – Bízeknek hívják. Bízek! Bízek!

Hoci pán Bízek predtým neodhadol historický vývoj presne, teraz bol prekvapujúco rýchly. Otvoril okno i vonkajšiu mrežu a vyskočil na námestie. Ešte počas pádu, ktorý zvládol vynikajúco, si strhol glotové rukávy, a potom sa stratil v oslavujúcom dave. Jeden z mladíkov ho chcel prenasledo-